

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут соціально-педагогічної та корекційної освіти

**POLSKO-UKRAIŃSKIE STUDIA
PEDAGOGICZNE: AKTUALNE
KWESTIE TEORII I PRAKTYKI
PEDAGOGICZNEJ**

Zbiór publikacji naukowych

**УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ
ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА
ПРАКТИКИ**

Збірник наукових статей

Бердянськ 2015

УДК 37 (082)

ББК 74.00я43

У – 45

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту соціально-педагогічної та корекційної освіти Бердянського державного педагогічного університету (Протокол № 2 від 22.09.2015 р.)

Редакційна колегія видання:

Казанцева Л.І. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціально-педагогічної та корекційної освіти (голова редакційної колегії);

Улюкаєва І.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора ІСПКО з наукової роботи та міжнародних зв'язків (заступник голови редакційної колегії);

Гуренко О.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки БДПУ;

Зайцева Л.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти БДПУ;

Котляр В.П. – кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки БДПУ;

Старинська О.В. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної психології та логопедії БДПУ.

Україно-польські педагогічні студії: актуальні проблеми педагогічної теорії та практики: збірник наукових статей / Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ: БДПУ, 2015. – 216 с.

Polsko-ukraińskie studia pedagogiczne: aktualne kwestie teorii i praktyki pedagogicznej: zbiór publikacji naukowych / Berdiański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny. – Berdiańsk: BDPU, 2015. – 216 s.

У збірнику надруковані статті, що містять результати наукових досліджень учених Бердянського державного педагогічного університету (Україна) та Опольського університету (Uniwersytet Opolski) (Польща), присвячених актуальним проблемам педагогічної теорії та практики.

W czasopiśmie opublikowane artykuły, zawierające wyniki badań naukowców Berdiańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (Ukraina) oraz Uniwersytetu Opolskiego (Polska), dotyczące aktualnych kwestii teorii i praktyki pedagogicznej

УДК 37(082)

ББК 74.00я43

© ІСПКО БДПУ, 2015

ЗМІСТ

Дошкільна та початкова освіта

<i>Зайцева Л.І.</i> Роль експериментальної діяльності в засвоєнні наукових знань про об'єкти довкілля дітьми дошкільного віку.....	6
<i>Казанцева Л.І.</i> Формування розмовного дискурсу в дітей дошкільного віку у вторинній мовленнєвій діяльності.....	12
<i>Гавриш Н.В.</i> Інформаційно-ігрова технологія як засіб активізації інтелектуальних та мовленнєвих дій дошкільників.....	21
<i>Омеляненко А.В.</i> Виховання культури мовленнєвого спілкування у дітей старшого дошкільного віку.....	25
<i>Лопатіна Г.О.</i> Аналіз програмових документів з проблеми формування діалогічної компетентності дітей дошкільного віку.....	30
<i>Мороз-Рекотова Л.В.</i> До проблеми формування культури мовлення в майбутнього вихователя.....	34
<i>Edward Wilczkowski, Anastazja Wilczkowska</i> An outline of a school headmaster's figure in light of legal regulations and contemporary needs related to the management of schools.....	38
<i>Ком Н.А.</i> Використання фольклору у навчанні дітей раннього віку рухів: психологічний та методичний аспект.....	47
<i>Jolanta Olkusz</i> Gry i zabawy folklorystyczne w przestrzeni edukacyjnej i ludycznej dzieci. Wybrane aspekty.....	53
<i>Tomasz Michalewski</i> Metamorfozy współczesnej zabawki.....	61
<i>Тельчарова О.П.</i> Вплив предметно-ігрового середовища на організацію режисерських ігор дітей старшого дошкільного віку.....	68
<i>Ewa Smak</i> Innovativeness of teachers in early-school education.....	72
<i>Ліннік О.О.</i> Підготовка студентів спеціальності «Початкова освіта» до педагогічної взаємодії в освітньому середовищі ВНЗ.....	78
<i>Єськова Т.Л.</i> Проблема підготовки майбутніх вихователів до ознайомлення дошкільників з різними видами декоративно-прикладного мистецтва України.....	82

(1999), Дитина (1993, 2013), Базовий компонент дошкільної освіти (2012), Дитина в дошкільні роки (2011), Українське дошкілля (2012), з метою визначення змісту навчання діалогічного мовлення дітей.

Ключові слова: діалог, діалогічне мовлення, спілкування, розвиток мовлення, мовленнєві завдання, програми навчання та виховання в ДНЗ.

Summary. *The stated contrastive analysis of the content of curriculum documents on formation of dialogic competence in preschool children, namely Baby (1999) Child (1993, 2013), the basic components of pre-school education (2012), the child in the preschool years (2011), Ukrainian doshkilllya (2012), to determine the training content dialogic speech of children.*

Key words: *dialogue, dialogue broadcasting, communication, language development, speech tasks, training and education in kindergarten.*

Л.В. Мороз-Рекотова,
старший викладач кафедри дошкільної педагогіки
(Бердянський державний педагогічний університет)

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

УДК 371.134:372.461

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку соціуму визначають попит на фахівців дошкільної освіти, які відзначаються не тільки високим професіоналізмом, але й володіють культурою мовлення. Здатність сформулювати власні ідеї чи пропозиції в зрозумілій словесній формі, організувати ефективне спілкування з колегами, батьками, дітьми, переконати їх у правильності своєї точки зору й залучити до неї інших людей робить вихователя більш успішним в усіх його починаннях. І, навпаки, низький рівень культури мовлення не дає змоги людині ефективно виконувати свої професійні обов'язки, встановлювати результативні комунікативні контакти з іншими [5; 7]. Тому особливої значущості набуває робота, спрямована на формування культури українського мовлення в студентів спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта», оскільки вихователь є взірцем, своєрідним еталоном у набуті лінгвістичних знань та мовленнєвих вмінь дітей дошкільного віку, що стають підґрунтям комунікативної досконалості та нормативності мовлення дітей у майбутньому.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі формування культури мовлення педагога приділяли увагу як видатні педагоги, так і сучасні дослідники. Про культуру мовленнєвого спілкування, як найважливішу передумову успіху виховної роботи говорили А.Макаренко, В.Сухомлинський, К.Ушинський. Педагоги-класики наголошували, що мовленнєве спілкування має свої закони, які необхідно знати, а не відкривати щоразу заново. На сучасному етапі дослідження проблеми розвитку культури мовлення здійснюються в різних аспектах: складні випадки вживання слів (Є.Чак), стилістика та культура мови (С.Єрмоленко), мовна стилістика (О.Пономарів), культура мови і стилістика (М.Пентиліук), культура усного мовлення (О.Сербенська), культура української мови (Н.Сологуб, А.Коваль), основи культури мовлення, практична стилістика та культура української мови (Н.Бабиц, В.Пасинок, Ю.Руденко), явище інтерференції в умовах білінгвізму (К.Крутії), вплив на мову психічних, соціальних, культурних чинників та мовні елементи комунікації (Ф.Бацевич), психологічна зумовленість мовних явищ (С.Куранова).

Мета статті – проаналізувати стан проблеми в психолого-педагогічній літературі, визначити місце культури мовлення в професійній діяльності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи вимоги Базового компонента дошкільної освіти України (стандарту дошкільної освіти), де ставиться завдання формування комунікативної компетентності дитини, постає необхідність у створенні фундаменту для реалізації цього завдання. Як результат освітньої роботи вихователя дошкільного навчального закладу в документі зазначено такі вміння дитини, як комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватись в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні, культура мовленнєвої комунікації [1]. Такі завдання вимагають відповідної підготовки вихователя.

Як свідчить практика, у більшості розвинених країн світу спеціальна мовленнєва підготовка молоді є обов'язковим компонентом змісту освіти. Так, у США центральне місце в навчальних планах загальноосвітніх і вищих навчальних закладів відводиться викладанню риторики, в основу якої покладено вчення про доцільну побудову мовленнєвого процесу. Причому передбачається проведення як теоретичних, так і практичних занять.

Мовлення вихователя є складовою його педагогічної майстерності, та інструментом професійної діяльності, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання: зробити складну тему цікавою, а процес її вивчення – привабливим; створити щирю атмосферу спілкування з дітьми, встановити контакт з ними, досягти взаєморозуміння; сформувати в дітей відчуття емоційної захищеності, вселити в них віру в себе. Володінню мовленням, як засобом професійної діяльності, потрібно вчитися. Про це свідчить досвід педагогічної діяльності А.Макаренка.

Мовлення вихователя є показником його педагогічної культури, засобом самовираження й самоутвердження його особистості. В.Сухомлинський розробив своєрідний кодекс мовлення педагогів. Він вважав, що слово його не повинно бути брутальним, непристойним, фальшивим, нещирим. Особливо наголошував на своєрідній психотерапевтичній функції слова педагога, вважаючи це обов'язковою умовою спілкування – діалогу між педагогом та дітьми. Вислови «душа дитини» і «слово педагога» він ставив поряд.

Досвід вітчизняних педагогів, який став світовим надбанням, набуває ще більшої актуальності нині, коли ведуться пошуки шляхів гуманізації дошкільної освіти й виховання. Його вивчення допоможе майбутньому педагогові в професійному становленні.

Термін «культура мовлення» ввійшов у вітчизняну наукову літературу в 20-х рр. ХХ ст. завдяки зусиллям таких відомих науковців, як В.Виноградов, Г.Винокур, В.Ожегов, Б.Томашевський, В.Чернишов, Л.Щерба. Однак до початку 60-х років ХХ ст. основним показником культури мовлення вважалася літературно-мовна правильність, тобто відповідність змісту промови певній мовній нормі. Пізніше основним критерієм цього поняття було визнано стилістичну відповідність й комунікативну доцільність. Сучасне вчення про культуру мовлення включає в себе вивчення трьох його аспектів: комунікативного, нормативного, етичного (Т.Безенкова, Т.Токміна, С.Токмін, О.Миронова та інші).

Головними теоретичними засадами культури мовлення є осмислення мовної норми, значення про функціональні стилі літературного мовлення; усвідомлення взаємозв'язків системи мови, структури мовлення і немовленнєвих (екстралінгвістичних) структур. Практичними засадами культури мовлення треба вважати систематичність знань, їх постійне поглиблення, інтерес, увагу до мови взагалі і до рівня власного мовлення

зокрема, поліфункціональність мовленнєвої практики й переконаність у суспільній значущості високого рівня культури мовлення народу.

Серед тлумачень, які наводять енциклопедичні видання щодо культури мовлення, привертає увагу така, що трактує культуру мовлення, як один із виявів вихованості й освіченості людини; культуру мислення, дотримання усталених норм вимови й побудови фраз. Людина, що прагне оволодіти культурою мовлення, не повинна вживати жаргонних виразів, вульгарних, грубих слів; вона піклується про збагачення свого лексикону, звільняється від слів-паразитів, стежить за інформацією і правильним наголосом [7].

У сучасній вітчизняній науковій літературі поняття «культура мовлення» використовується в трьох основних значеннях:

- 1) як система певних ознак і властивостей мовлення, що свідчить про його комунікативну досконалість;
- 2) як сукупність знань, умінь і навичок людини, що забезпечують доцільність застосування засобів мовлення з метою впливу на слухачів чи учасників спілкування;
- 3) як галузь лінгвістичних знань про культуру мовлення, як сукупності та системи її комунікативних ознак і якостей.

Як зазначає М.Пентилюк, досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності людини визначає її культуру мовлення. Культура поведінки, культура мовлення й культура спілкування в житті найчастіше постають у єдності. Культура спілкування є складником культури людини загалом. Для культури спілкування характерною є також нормативність. Вона визначає, як повинні спілкуватися люди в певному суспільстві, у конкретній ситуації. Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Щоб бути майстерним, зразковим, мовлення повинне характеризуватися такими ознаками: правильністю, тобто відповідати літературним нормам, що діють у мовній системі; змістовністю, яка передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, різнобічне та повне розкриття теми, уникання зайвого; послідовністю, тобто логічністю та лаконічністю думок; багатством, що передбачає використання різноманітних засобів вираження думок у межах відповідного стилю, уникнення повторів; точністю, яка значно залежить від активного словникового запасу; виразністю, для досягнення якої слід виділяти власне ставлення до предмета мовлення; доречністю й доцільністю.

Серед основних причин недостатнього рівня культури мовлення можна назвати такі (за В.Свінцицькою):

1. Більшість сучасної молоді мало читає, у тому числі художніх текстів; окремі мовці не володіють навичками швидкого і осмисленого читання, у них слабо розвинені почуття естетичного задоволення від спілкування з книжкою.
2. Століття технократії виробило у багатьох людей байдужість до гуманітарних наук, зокрема до мови як предмета навчальної програми.
3. Практика білінгвізму спричиняє в деяких мовців численні явища інтерференції, звільнитися від яких можна лише за умови глибокого знання систем обох мов.
4. Відсутність в окремих людей навичок користування довідковою літературою (словниками, довідниками та інше), а часом і недостатність таких видань зумовлюють консерватизм знань, поступову тенденцію до їх зниження.
5. Відсутність доброго зразка мовленнєвої культури (батьків, вихователя, вчителя, викладача; творів класиків).
6. Недопустимість «модних віянь» у мовленнєвій практиці суспільства ще не означає цілковитої відсутності таких віянь, отже, і можливості потрапити під їх вплив окремих мовців.

Про засвоєння особистістю основ мовленнєвої культури можна говорити в тому разі, якщо вона оволоділа:

- уміннями грамотно добирати мовленнєві засоби залежно від мети спілкування;
- лексично-граматичними нормами мовлення;
- логічністю висловлювання;
- усіма видами мовлення, необхідними для успішної життєдіяльності в сучасному суспільстві;
- технікою мовлення;
- сталими навичками публічного виступу;
- досвідом оптимальної мовленнєвої поведінки в професійно орієнтованій взаємодії, знаннями етикету;
- здатністю вести діалог з максимальним урахуванням специфічних особливостей адресата.

Аналізуючи мовлення педагога, нерідко використовують вислів «комунікативна поведінка». В сучасній науковій літературі (О.Леонт'єв, Т.Ладиженська, В.Кан-Калик, І.Зимня та інші) під комунікативною поведінкою розуміють не просто процес говоріння, повідомлення чогось, а таку організацію мовлення й відповідно до нього невербальної поведінки педагога, яка впливає на створення емоційно-психологічної атмосфери педагогічного спілкування, характер взаємин між вихователем та дітьми, стиль їхньої діяльності.

Культура мовлення педагога охоплює всі компоненти мовленнєвої діяльності та її складових. Певні норми існують для всіх компонентів мовленнєвої культури та проявляються вони, перш за все, як норми спілкування: когнітивна (сприймання інших та їх розуміння), афективна (ставлення до іншого), поведінкова (вибір поведінки у конкретній ситуації). Найбільш значущими нормами педагогічного спілкування є етичні та комунікативні норми.

Майстерне застосування свого голосу, його якостей у професійній діяльності – потребує вправлення та тренування. Діти дошкільного віку дуже люблять слухати казки, вірші, оповідання, байки. І саме слухаючи захопливі сюжети, діти сприймають не тільки голос вихователя, а й той підтекст, який вихователь ним передає. Деякі люди від природи володіють навичками застосування засобів емоційної виразності (логічні наголоси, темп, застосування пауз, інтонації), а декому цьому необхідно навчатись.

Висновки. Специфіка педагогічної діяльності полягає в постійному діяльнісному контакті з іншими людьми. Робота вихователя спрямована на формування особистості підростаючої людини, певних правил поведінки, інтелектуальний розвиток. Тому мовлення педагога – це основний інструмент педагогічного впливу й одночасно зразок до наслідування вихованцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 5–17.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
3. Безенкова Т. А. Опыт развития культуры речи студентов вуза в процессе изучения дисциплин культурологического цикла / Т. А. Безенкова. – Режим доступа : <http://www.emissia.org/offline/2007/1187.htm>
4. Куранова С. І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. / С. І. Куранова. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
5. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посібник / В. Г. Пасинок. – К. : Видавництво «Ліра-К», 2012. – 186 с.

6. Свінціцька В. Загальні поняття культури мовлення / В. Свінціцька, Ю. Коломієць // Режим доступу до статті – http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Pedagogica/45774.doc.htm.

7. Словник-довідник з української мови / Д. Гричишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – К. : Знання, 2004. – 367 с.

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування культури мовлення в майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу, проаналізовано стан проблеми в психолого-педагогічній літературі, розкрито місце культури мовлення в професійній діяльності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: культура мовлення, мовленнєва культура, комунікативно-мовленнєва культура, мовлення вихователя.

Summary. The article is devoted to the speech culture formation problem of the future teacher in the preschool educational institution. The state of this problem in psychological and pedagogical literature has been analyzed. The place of professional speech culture of the future teacher in the preschool educational institution has been discovered.

Key words: speech culture, standard of speech, communicative speech culture, teacher's speech.

Edward Wilczkowski, Anastazja Wilczowska,

(Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim)

WYCHOWANIE FIZYCZNE DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM W RODZINIE

Rodzina zajmuje ważne miejsce w wychowaniu dziecka od urodzenia do pójścia do szkoły. Jedną z podstawowych funkcji rodziny jest wszechstronne wychowanie dzieci, co jest nie tylko jej sprawą osobistą, lecz również obowiązkiem społecznym. Większość rodziców chce, aby ich dzieci były zdrowe, pełne życia, sprytne i mocne. Kształcenie tych cech zależy przede wszystkim od organizacji procesu wychowania, szczególnie wychowania fizycznego w rodzinie i w przedszkolu.

Badania naukowe (E. Wilczkowski, T. Osokina, W. Szyszkina, J. Bielski, K. Właznik i in.) udowodniły, że w wielu rodzinach organizacja i treść wychowania fizycznego nie odpowiada współczesnym oczekiwaniom. Znaczna część rodziców jest pewna, że podstawowe zasady kultury fizycznej powinny kształtować się w przedszkolu lub w młodszych klasach szkoły podstawowej, sami jednak nie chcą brać na siebie odpowiedzialności za wychowanie fizyczne dzieci w rodzinie.

Troska o zdrowie i wszechstronny rozwój fizyczny dziecka zaczyna się od zorganizowania zdrowego stylu życia w rodzinie, do którego zalicza się: pozytywny psychologiczny klimat w rodzinie, życzliwy stosunek rodziców do siebie nawzajem i do dziecka, racjonalne żywienie, systematyczne stosowanie ćwiczeń fizycznych i wprowadzenie hartujących zabiegów, pomoc dziecka w pracach domowych, negatywny stosunek rodziców do alkoholu i palenia tytoniu.

Zdrowie dziecka, jego rozwój fizyczny i psychiczny w dużym stopniu zależą od stanu zdrowia jego rodziców. Przyszłe matki, kiedy są w ciąży powinny unikać wpływu negatywnych czynników (kobietom w ciąży i matkom karmiącym zabrania się palić, zażywać alkoholu).